

Środowisko naturalne w konstytucjach

ANDORA

Artykuł 31

Państwo jest obowiązane do czuwania nad racjonalnym wykorzystaniem gruntów i wszelkich zasobów naturalnych w celu zapewnienia każdemu godnych warunków życia, a także do odtwarzania i utrzymania dla przyszłych pokoleń racjonalnej równowagi ekologicznej atmosfery, wody i ziemi oraz do ochrony endemicznej flory i fauny.

Artykuł 32

Państwo może ingerować w organizowanie systemu ekonomicznego, handlowego, pracowniczego i finansowego w celu sprzyjania zrównoważonemu rozwojowi społeczeństwa w ramach gospodarki rynkowej oraz powszechnemu dobrobytowi.

Artykuł 33

Władze publiczne są zobowiązane do kształtowania warunków niezbędnych do umożliwienia każdemu zaspokojenia godnych warunków mieszkaniowych.

BELGIA

Artykuł 23

Każdy ma prawo do życia odpowiadającego wymogom godności ludzkiej. W tym celu ustawa, dekret lub akty organów regionalnych, o których mowa w art. 134, gwarantują, przy uwzględnieniu odpowiadających im obowiązków, prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne oraz określają warunki ich wykonywania.

Prawa te obejmują w szczególności:

1° prawo do pracy i swobodnego wyboru aktywności zawodowej w ramach ogólnej polityki zatrudnienia zmierzającej m.in. do zapewnienia zatrudnienia na możliwie wysokim i stałym poziomie, prawo do odpowiednich warunków zatrudnienia i do godziwej zapłaty, jak też prawo do informacji, konsultacji i zbiorowych negocjacji,

2° prawo do zabezpieczenia socjalnego, ochrony zdrowia, pomocy socjalnej, medycznej i prawnej,

3° prawo do odpowiedniego mieszkania,

4° prawo do ochrony zdrowego środowiska naturalnego,

5° prawo do rozwoju kulturalnego i społecznego.

BRAZYLIA

Artykuł 225

Wszyscy mają prawo do ekologicznie zrównoważonego środowiska, będącego dobrem wykorzystywanym wspólnie przez lud i niezbędnego dla zdrowej jakości życia; do władzy publicznej i do społeczności należy obowiązek jego obrony i ochrony dla obecnych i przyszłych pokoleń.

§ 1. W celu zapewnienia realizacji tego prawa, do władzy publicznej należy:

I - ochrona i odnawianie podstawowych procesów ekologicznych i przyczynianie się do ekologicznego wykorzystywania gatunków i ekosystemów;

II - zachowywanie różnorodności i integralności dziedzictwa genetycznego kraju i nadzorowanie jednostek, które zajmują się badaniami nad materiałem genetycznym i manipulowaniem nim;

III - określanie, we wszystkich jednostkach federacji, obszarów i ich składników, które podlegają specjalnej ochronie; ich zmiana lub zniesienie może nastąpić wyłącznie na podstawie ustawy; zabronione jest jakiegokolwiek działanie, które szkodzi integralności cech obszaru, które są powodem jego ochrony;

IV - wymaganie, na zasadach określonych w ustawie, w przypadku robót lub działań, które zagrażają poważnym zniszczeniem środowiska naturalnego, uprzedniego zbadania wpływu tych działań na środowisko; ich wyniki są podawane do wiadomości publicznej;

V - kontrolowanie produkcji, komercjalizacji i stosowania technik, metod i substancji, które stanowią zagrożenie dla zdrowia, dla jakości życia i dla środowiska;

VI - promowanie edukacji na rzecz środowiska na wszystkich szczeblach szkolnictwa i rozwijanie świadomości publicznej w dziedzinie ochrony środowiska naturalnego;

VII - ochrona fauny i flory; zabronione są, na zasadach określonych w ustawie, działania, które zagrażają ich funkcji ekologicznej, powodują zanikanie gatunków lub poddają zwierzęta okrutnemu traktowaniu.

§ 2. Ten, kto wydobywa zasoby mineralne, ma obowiązek odtworzyć zdegradowane środowisko naturalne, za pomocą rozwiązania technicznego wymaganego przez właściwy organ publiczny, na zasadach określonych w ustawie.

§ 3. Czyny i działalność, uznane za szkodliwe dla środowiska, pociągają za sobą dla osób fizycznych lub prawnych, które się ich dopuściły, sankcje karne i administracyjne, niezależnie od obowiązku naprawienia wyrządzonych szkód.

§ 4. Brazylijska Puszcza Amazońska, Las Atlantycki, Serra do Mar, Pantanal Mato-Grossense i strefa przybrzeżna stanowią dziedzictwo narodowe; są one wykorzystywane na zasadach określonych w ustawie, w warunkach, które zapewniają ochronę środowiska, również w przypadku użytkowania zasobów naturalnych.

§ 5. Nieużytki lub tereny odzyskane przez stany w postępowaniach mających na celu ustalenie ich właściciela, są niezbywalne, jeżeli są niezbędne do ochrony ekosystemów naturalnych.

§ 6. Lokalizację zakładów, w których działają reaktory jądrowe, określa ustawa federalna; w razie jej braku zakłady takie nie mogą zostać wybudowane.

BULGARIA

Artykuł 15

Republika Bułgarii gwarantuje ochronę i reprodukcję środowiska naturalnego, wspieranie i różnorodność przyrody ożywionej oraz racjonalne wykorzystywanie bogactw naturalnych i zasobów kraju.

Artykuł 55

Obywatele mają prawo do zdrowego i sprzyjającego środowiska naturalnego, zgodnie z ustalonymi standardami i normami. Mają oni obowiązek dbać o środowisko naturalne.

CHILE

Artykuł 19

Konstytucja zapewnia każdemu: (...)

8. Prawo do życia w środowisku wolnym od zanieczyszczeń. Jest obowiązkiem państwa dbałość, aby prawo to nie zostało naruszone oraz nadzorowanie ochrony przyrody. Ustawa może ustanowić szczególne ograniczenia korzystania z określonych praw lub wolności w celu ochrony środowiska.

CHORWACJA

Artykuł 3

Wolność, równość, równość narodów i równość płci, umiłowanie pokoju, sprawiedliwość społeczną, poszanowanie praw człowieka, nienaruszalność własności, poszanowanie natury i środowiska naturalnego, rządy prawa oraz demokratyczny system wielopartyjny stanowią najwyższe wartości porządku konstytucyjnego Republiki Chorwacji i podstawę wykładni Konstytucji.

Artykuł 69

Każdy ma prawo do zdrowego życia. Państwo zapewnia warunki dla zdrowego środowiska. Każdy, zgodnie ze swymi kompetencjami i w ramach swojej działalności, obowiązany jest poświęcać szczególną uwagę ochronie zdrowia publicznego, ochronie przyrody i środowiska.

CZECHY

Artykuł 35

(1) Każdy ma prawo do przyjaznego środowiska naturalnego.

(2) Każdy ma prawo do pełnej i podanej zawczasu informacji o stanie środowiska i źródeł naturalnych.

(3) Nikt nie może, ponad miarę określoną w ustawie, wykonywać swoich praw z narażeniem lub szkodą dla środowiska naturalnego, źródeł naturalnych, wszelkich bogactw przyrody i pamiątek kultury.

ESTONIA

§ 53

Każdy jest zobowiązany troskliwie traktować otoczenie i środowisko naturalne i wyrównywać straty, które wyrządził otoczeniu. Tryb wyrównywania strat określa ustawa.

FINLANDIA

§ 20

Odpowiedzialność za środowisko naturalne

Każdy ponosi odpowiedzialność za przyrodę i jej różnorodność biologiczną oraz za środowisko i dziedzictwo kulturowe.

Władze publiczne dokładają starań, by zapewnić wszystkim zdrowe środowisko oraz by każdy mógł wpływać na decyzje w sprawach dotyczących środowiska, w którym żyje.

GRECJA

Artykuł 24

1. Ochrona środowiska naturalnego i kulturalnego jest obowiązkiem państwa i prawem każdego obywatela. Państwo jest obowiązane stosować szczególne środki prewencyjne lub represyjne w celu ochrony zrównoważonego rozwoju środowiska. Ustawa reguluje kwestie dotyczące ochrony lasów i terenów leśnych. Sporządzenie spisu lasów jest obowiązkiem państwa. Zmiana sposobu użytkowania lasów i terenów leśnych jest zabroniona, chyba że użytkowanie ich jako terenów rolnych lub w innych celach, wynikających z interesu publicznego, jest korzystniejsze z punktu widzenia gospodarki narodowej.

Deklaracja wyjaśniająca

Przez las lub ekosystem leśny rozumie się organiczny zbiór dzikich roślin o drewnianym pniu na koniecznej powierzchni gruntu, który wraz z istniejącą w tym samym miejscu fauną i florą stanowi, poprzez ich współzależność i wzajemny wpływ, odrębną biowspólnotę (biowspólnotę leśną) i odrębne środowisko naturalne (leśne). O terenach leśnych mówi się, gdy w powyższym zbiorze wysoka lub niska dzika roślinność drzewiasta jest rozproszona.

GRUZJA

Artykuł 37

(...)

3. Każdy ma prawo do życia w zdrowym środowisku oraz do korzystania ze środowiska naturalnego oraz kulturowego. Każdy jest zobowiązany chronić środowisko naturalne i kulturowe.

4. Mając na uwadze interesy obecnych i przyszłych pokoleń, państwo chroni środowisko naturalne i zapewnia racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych w celu zapewnienia bezpiecznego środowiska dla zdrowia ludzkiego oraz zachowaniu zrównoważonego rozwoju kraju zgodnego z gospodarczym i ekologicznym interesem społeczeństwa.

5. Każdy ma prawo do otrzymywania pełnej, obiektywnej i aktualnej informacji o stanie środowiska.

HISZPANIA

Artykuł 45

1. Wszyscy mają prawo do korzystania ze środowiska naturalnego odpowiedniego dla rozwoju jednostki, ciąży na nich obowiązek jego zachowania.
2. Władze publiczne czuwają nad racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych w celu obrony i poprawy jakości życia oraz ochrony i odbudowy środowiska naturalnego, opierając się na nieodzownej zbiorowej solidarności.
3. Naruszający postanowienia poprzedniego ustępu podlegają, na zasadach określonych w ustawie odpowiedzialności karnej lub w określonych wypadkach odpowiedzialności administracyjnej; zarazem ciąży na nich obowiązek naprawienia wyrządzonej szkody.

LITWA

Artykuł 53

(...) Państwo i każdy człowiek z osobna są obowiązani do ochrony środowiska naturalnego przed szkodliwymi oddziaływaniami.

Artykuł 54

Państwo troszczy się o ochronę środowiska naturalnego, świata zwierzęcego i roślinnego, poszczególnych tworów przyrody oraz miejsc o szczególnej wartości.

Państwo sprawuje nadzór nad zrównoważonym wykorzystywaniem zasobów naturalnych, a także nad ich odtwarzaniem i pomnażaniem.

Dewastowanie ziemi i jej wnętrza, zanieczyszczanie wód i powietrza, stwarzanie radioaktywnego zagrożenia środowiska, skażenie świata roślinnego i zwierzęcego jest zabronione ustawowo.

LUKSEMBURG

Art. 11 bis 10

Państwo gwarantuje ochronę środowiska ludzkiego i naturalnego, działając na rzecz ustanowienia trwałej równowagi między ochroną przyrody, a w szczególności jej zdolności do odnawiania się, a zaspokajaniem potrzeb dzisiejszych i przyszłych pokoleń.

Promuje ochronę i dobrobyt zwierząt.

MAROKO

Artykuł 151

Tworzy się Radę społeczno-gospodarczą i ekologiczną.

Artykuł 152

Rząd, Izba Reprezentantów i Izba Radców mogą konsultować się z Radą społeczno-gospodarczą i ekologiczną we wszystkich sprawach gospodarczych, społecznych i środowiska. Rada wydaje opinię w sprawie ogólnych kierunków gospodarki narodowej i zrównoważonego rozwoju.

Artykuł 153

Skład, organizacja, kompetencje oraz tryb i zasady działania Rady ekonomiczno-społecznej i do spraw środowiska określa ustawa organiczna.

MOŁDAWIA

Artykuł 37

Prawo do zdrowego środowiska

(1) Każdy ma prawo do środowiska naturalnego bezpiecznego dla życia i zdrowia, jak i do bezpiecznych artykułów spożywczych oraz przedmiotów użytku domowego.

(2) Państwo zapewnia każdemu prawo do swobodnego pozyskiwania i rozpowszechniania rzetelnych informacji na temat stanu środowiska naturalnego, warunków życia i pracy, jakości artykułów spożywczych oraz przedmiotów użytku domowego.

(3) Zatajanie lub fałszowanie wiadomości na temat czynników szkodliwych dla zdrowia ludzi jest zabronione z mocy prawa.

(4) Osoby fizyczne i prawne ponoszą odpowiedzialność za szkody wyrządzone na zdrowiu i w majątku danej osoby, w następstwie przestępstwa przeciwko środowisku naturalnemu.

Artykuł 59

Ochrona środowiska i zabytków

Ochrona środowiska, zachowanie oraz ochrona zabytków architektury i kultury stanowią obowiązek każdego obywatela.

Artykuł 126

Gospodarka

(1) Gospodarka Republiki Mołdawii jest gospodarką rynkową, o orientacji społecznej, opartą na własności prywatnej i własności publicznej oraz wolnej konkurencji.

(2) Powinnością państwa jest zapewnić:

(...)

e) racjonalne wykorzystywanie ziemi i innych zasobów naturalnych, w zgodzie z interesami narodowymi;

f) odtworzenie i ochronę środowiska, jak i zachowanie równowagi ekologicznej; (...)

PORTUGALIA

Artykuł 9

(Podstawowe zadania państwa)

Do podstawowych zadań państwa należy:

(...)

d) dbanie o dobrobyt i jakość życia ludu, o rzeczywistą równość między Portugalczykami, a także o urzeczywistnianie praw gospodarczych, społecznych, kulturalnych oraz praw dotyczących środowiska naturalnego, poprzez przemianę i modernizację struktur gospodarczych i społecznych;

Artykuł 66

(Środowisko i jakość życia)

1. Wszyscy mają prawo do środowiska przyjaznego dla człowieka, zdrowego i zrównoważonego ekologicznie oraz obowiązek jego ochrony.

2. W celu zapewnienia prawa do środowiska w warunkach trwałego rozwoju, państwo ma obowiązek, wykorzystując swoje instytucje oraz zaangażowanie i udział obywateli:

a) zapobiegać zanieczyszczeniu środowiska, jego skutkom i szkodliwym formom erozji oraz sprawować kontrolę nad nimi;

- b) regulować zagospodarowanie terytorium i podejmować działania na jego rzecz, mając na uwadze właściwą lokalizację działalności gospodarczej, zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy oraz podnoszenie wartości krajobrazu;
- c) tworzyć i powiększać rezerваты i parki naturalne i wypoczynkowe, a także inwentaryzować i chronić krajobrazy i miejsca o szczególnej wartości, aby zapewnić ochronę przyrody oraz zachować wartości kulturowe o znaczeniu historycznym lub artystycznym;
- d) popierać racjonalne wykorzystywanie zasobów naturalnych, zapewniając ochronę ich zdolności do odnawiania się oraz równowagę ekologiczną, przy poszanowaniu zasady solidarności międzypokoleniowej;
- e) podnosić, w porozumieniu z jednostkami władzy lokalnej, jakość środowiska w miejscowościach i miastach, w szczególności w zakresie architektury i ochrony stref zabytkowych;
- f) promować działania na rzecz włączenia planów ochrony środowiska do zakresu polityk dotyczących poszczególnych sektorów gospodarczych;
- g) szerzyć wiedzę z zakresu ochrony środowiska i szacunek dla walorów środowiska naturalnego;
- h) zagwarantować, aby polityka podatkowa zapewniała zarówno rozwój, jak i ochronę środowiska i jakości życia.

SŁOWENIA

Artykuł 72

(zdrowe środowisko naturalne)

Każdy, zgodnie z ustawą, ma prawo do zdrowego środowiska naturalnego.

Państwo dba o zdrowe środowisko naturalne. W tym celu ustawa określa warunki i sposoby zarządzania gospodarczego i zarządzania w innych dziedzinach.

Ustawa określa, na jakich zasadach i w jakim rozmiarze ten, kto wyrządził szkodę w środowisku naturalnym zobowiązany jest do jej naprawienia.

Ustawa określa zasady ochrony zwierząt przed znęcaniem się.

Artykuł 73

(ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturalnego)

Każdy, zgodnie z ustawą, zobowiązany jest chronić osobliwe i rzadkie twory przyrody oraz pomniki kultury.

Państwo i wspólnoty lokalne dbają o zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturalnego.

SŁOWACJA

Artykuł 44

1. Każdy ma prawo do życia w przyjaznym środowisku naturalnym.
2. Każdy jest zobowiązany chronić i ulepszać środowisko naturalne i dziedzictwo kulturowe.
3. Nikt nie ma prawa zagrażać ani szkodzić środowisku naturalnemu, naturalnym zasobom i dziedzictwu kulturowemu, poza zakresem przewidzianym ustawą.
4. Państwo troszczy się o oszczędne korzystanie z zasobów naturalnych, o równowagę ekologiczną i skuteczną troskę o środowisko naturalne i gwarantuje ochronę określonym rodzajom swobodnie rosnących roślin i żyjących na wolności zwierząt.
5. Szczegóły dotyczące praw i obowiązków określonych w ust. 1–4 określa ustawa.

Artykuł 45

Każdy ma prawo do aktualnej i pełnej informacji o stanie środowiska naturalnego oraz o przyczynach i następstwach tego stanu.

SZWECJA

§ 2

Powinnością instytucji publicznych jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju, aby środowisko naturalne mogło służyć obecnym i przyszłym pokoleniom.

TURCJA

Artykuł 56

Każdy ma prawo do życia w zdrowym i zrównoważonym środowisku.

Poprawa i ochrona środowiska naturalnego oraz zapobieganie jego zanieczyszczeniu jest obowiązkiem Państwa i obywateli (...).

WĘGRY

Artykuł XXI

1. Węgry uznają i wcielają w życie prawo każdego do zdrowego środowiska.
2. Kto powoduje szkodę w środowisku, zobowiązany jest – zgodnie z prawem – do jej naprawienia bądź do pokrycia kosztów przywrócenia stanu poprzedniego.
3. Przywóz i składowanie na terytorium Węgier odpadów zanieczyszczających środowisko jest zabronione.

Opracował: **Andrzej Skiba**

Instytut Politologii

Wydział Nauk Społecznych

Uniwersytetu Gdańskiego